

УДК 339.543 : 004.9

В.О. Сергійчик, к.ю.н., асистент кафедри
морського та митного права НУ «ОЮА»

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ

Стаття присвячена актуальному питанню запровадження та використання електронного декларування в Україні. В умовах формування єдиного економічного простору успішне функціонування такої системи неможливе без використання сучасних інформаційних технологій. Удосконалення роботи автоматизованої системи митного контролю, на наш погляд, має йти шляхом зниження витрат на її експлуатацію та впровадження нових інформаційних технологій при загальному зниженні рівня митних ризиків. У статті проаналізовано діюче законодавство України щодо інформатизації митних органів України у контексті запровадження електронного декларування.

Ключові слова: електронне декларування, електронна декларація, електронний цифровий підпис, митні органи України, інформатизація митних органів.

Статья посвящена актуальному вопросу внедрения и использования электронного декларирования в Украине. В условиях формирования единого экономического пространства успешное функционирование такой системы невозможно без использования современных информационных технологий. Совершенствование работы автоматизированной системы таможенного контроля, на наш взгляд, должно идти по пути снижения затрат на эксплуатацию и внедрение новых информационных технологий при общем снижении уровня таможенных рисков. В статье проанализировано действующее законодательство Украины, регулирующее информатизацию таможенных органов Украины в контексте внедрения электронного декларирования.

Ключевые слова: электронное декларирование, электронная декларация, электронная цифровая подпись, таможенные органы Украины, информатизация таможенных органов.

The article is devoted to the topical issue of implementation and use of electronic declaration in Ukraine. Under the conditions of formation of a single economic space successful operation of such a system is impossible without the use of modern information technology. Improving the performance of the automated system of customs control, in our opinion, should follow the path of reducing the cost of operation and the introduction of new information technologies while reducing the level of customs risk. The article analyzes the current Ukrainian legislation regulating the computerization of customs bodies of Ukraine in the context of the introduction of electronic declaration.

Keywords: electronic declaration, electronic declaration, electronic signature, the customs authorities of Ukraine, computerization of customs authorities.

Актуальність. Одним з головних напрямків трансформації митної справи та митних органів в Україні на сьогодні вважається створення системи «Електронна митниця», яка передбачає переведення процесів декларування та митного оформлення в безпаперову електронну форму, тобто процес інформатизації митних органів. Слід зазначити, що процес інформатизації митних органів справи визначається програмними документами Всесвітньої митної організації, зокрема, відповідні норми та правила містяться в положеннях оновленої Конвенції Кіото та Рамкових стандартах безпеки та сприяння світовій торгівлі [1;2], і одне з найважливіших завдань, яке необхідно вирішити митній службі України, - не тільки впровадження у національне митне законодавство стандарту 3.21 розділу 3 Генерального додатку до Кіотської конвенції, що стосується подачі декларації

на товари в електронному вигляді, але й його дієве та ефективне використання.

Так, відповідно до Кіотської конвенції застосування митного законодавства має здійснюватися при максимальному полегшенні умов для міжнародної торгівлі. Реалізація конвенційних засад спрямована на прискорення зовнішньоторговельного обороту і створення умов, що сприяють законній торгівлі, що веде до зниження обсягів митного контролю товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон.

Механізмом, що забезпечує узгодження інтересів держави та учасників зовнішньої торгівлі при проведенні митного контролю в умовах багаторазового зростання документообігу може стати ефективна робота єдиної автоматизованої системи митного контролю.

Ступінь розробленості. Проблема спрощення митних процедур та наближення їх до європейських стандартів особливо в питаннях декларування стала предметом дослідження багатьох вчених. Деяких її аспектів у своїх дослідженнях торкалися Є. Аблятимов, Є. Бабалик, І. Бережнюк, І. Бондаренко, Д. Білявська, С. Денисенко, Є. Додін, А. Мазур, В. Науменко, В. Прокопенко, О. Орлова, О. Петров, С. Судак та ін. Зокрема Є. Додін розглядає основи митного права європейського співтовариства, А. Мазур досліджує міжнародні стандарти мінімізації митного контролю із застосуванням методів управління ризиками. С. Судак та О. Петров аналізують основний нормативний матеріал із питань електронного декларування. Водночас слід констатувати, що законодавство, наука та практика не стоять на місці, і нам варто дослідити тему електронного декларування у контексті інформатизації митних органів згідно з діючим оновленим законодавством України. Саме державною бюджетною темою «Наукове законодавче забезпечення запровадження інноваційних інформаційних технологій в митну справу України» займаються співробітники кафедри морського та митного права НУ «ОЮА» під керівництвом д.ю.н., професора Б.А. Кормича.

Мета та завдання. Отже в умовах трансформаційних процесів державотворення перед нами постають наступні завдання: 1) проаналізувати сучасну нормативну базу з питань електронного декларування; 2) встановити етапи здійснення електронного декларування; 3) виявити проблеми, пов'язані з впровадженням електронного декларування; 4) означити шляхи й напрями вирішення проблемних питань правового регулювання електронного декларування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Умови сьогодення диктують нам все нові й нові форми передачі інформації. Так, у митному оформленні найбільш активно застосовуються інформаційні митні технології, засновані на технології електронного подання відомостей по мережі Інтернет. Відзначається зростаючий інтерес бізнес-спільноти до застосування електронних технологій митного контролю. Саме Інтернет як універсальна загальнодоступна інформаційна середовище являє найбільшу перспективу для розвитку взаємодії учасників ЗЕД і митних органів.

Слід зазначити, що під інформаційними технологіями прийнято розуміти систему методів, способів і засобів збору, реєстрації, зберігання, пошуку, накопичення, обробки, генерації, аналізу, передачі й поширення даних, інформації та знань на основі застосування засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій [11, с. 42]. У юридичній літературі інформаційні технології, застосовувані в митній справі, прийнято називати інформаційними митними технологіями [12, с. 55].

Оцінюючи стан та перспективи проведення адміністративної реформи в Україні, - зазначає В. Наумов, - необхідно враховувати фактор науково-технічних досягнень в галузі інформаційних технологій управління. Як відомо, ефективність державного управління прямо залежить від якісно нового рівня інформаційного забезпечення органів виконавчої влади - основних суб'єктів адміністративно-реформаційних процесів в Україні [13, с. 45].

Як зазначалось вище, Стандартними правилами 3.11. 3.18 і 3.21 Загального додатку до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (далі - Кіотська конвенція) закріплено можливість представляти митним органам декларацію на товари, а також підтверджуючі документи в електронному вигляді за допомогою електронних засобів зв'язку. Глава 7 Кіотської конвенції присвячена застосуванню інформаційних технологій. Так, вказується, що з метою підтримки проведення митних операцій митна служба застосовує інформаційні технології в тих випадках, якщо це економічно вигідно і ефективно для митної служби та учасників торгової діяльності [1].

У відповідності зі стандартним правилом 7.4 Загального додатку до Кіотської конвенції національне законодавство має передбачати:

- електронні засоби обміну комерційною інформацією в якості альтернативи вимогам подання документів на паперовому носії;
- поєднання електронних методів і методів посвідчення дійсності та ідентичності документів на паперовому носії;
- право митної служби залишати в себе інформацію для використання у митних цілях і при необхідності для обміну такою інформацією за допомогою електронних засобів обміну комерційною інформацією з іншими митними адміністраціями та іншими юридично правомочними сторонами.

Наша країна дуже жваво підтримала означені норми та рекомендації. Так, на сьогоднішній день електронне декларування товарів отримало досить широке поширення на території України. Наприклад, з моменту введення в дію нового Митного кодексу України (далі - МКУ) у регіоні діяльності Київської регіональної митниці процедуру електронного декларування використовує понад 3 тис. підприємств, тобто більше 50% підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічні операції.

Згідно з перехідними положеннями МКУ, з 1 січня 2017 р. Україна повинна перейти на 100% електронне декларування товарів.

Отже, нам варто визначитися що ж являє собою електронне декларування згідно оновленого законодавства України. Відповідно до статті 248 МКУ митне оформлення, у разі електронного декларування, починається з моменту отримання митним органом від декларанта або уповноваженої ним особи електронної митної декларації або електронного документа, який відповідно до законодавства замінює митну декларацію.

Електронне декларування здійснюється з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом (далі - ЕЦП), та інших електронних документів або їх реквізитів у встановлених законом випадках [3].

Тут варто одразу прокоментувати, що правовий статус ЕЦП регулюється Законом України № 852-IV від 22.05.2003 «Про електронний цифровий підпис» [5]. Під електронним цифровим підписом розуміється вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору елект-

ронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа. Особистий ключ - параметр криптографічного алгоритму формування електронного цифрового підпису, доступний тільки підписувачу, відкритий ключ - параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб'єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису.

ЕЦП за правовим статусом прирівнюється до власноручного підпису (печатки) у разі, якщо:

ЕЦП підтверджено з використанням посиленого сертифіката ключа (сертифікат ключа, який відповідає вимогам закону, виданий акредитованим центром сертифікації ключів, засвідчувальним центром, центральним засвідчувальним органом) за допомогою надійних засобів цифрового підпису;

під час перевірки використовувався посилений сертифікат ключа, чинний на момент накладення ЕЦП;

особистий ключ підписувача відповідає відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті.

Варто підкреслити, що митна декларація та інші документи, оформлені на паперових носіях та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу.

У митній службі України створюється акредитований центр сертифікації ключів, який безоплатно надає митним органам послуги у сфері ЕЦП.

Формат митних декларацій, що подаються у вигляді електронних документів, базується на міжнародних стандартах електронного обміну даними.

Положення про митні декларації і форми цих декларацій затверджуються Кабінетом Міністрів України, а порядок заповнення таких декларацій та інших документів, що застосовуються при митному оформленні товарів, транспортних засобів комерційного призначення, - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері фінансів.

Відповідно до статті 264 МКУ митна декларація реєструється і приймається митним органом у порядку, що визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Митна декларація та інші документи подаються митному органу в електронному вигляді з дотриманням вимог МКУ або на паперових носіях. Митна декларація на паперовому носії супроводжується її електронною копією.

Митний орган у разі електронного декларування зобов'язаний надати декларанту можливість отримання від митного органу повідомлення про дату і час отримання цим органом електронної митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює.

Інформація про відмову у прийнятті для оформлення електронної митної декларації направляється декларанту електронним повідомленням, засвідченим ЕЦП посадової особи митного органу.

Варто означити, що окрім Митного кодексу України правовий режим електронного декларування, в основному, регулюють: по-перше, Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа

затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 10.08.2012 за № 1360/21672 [7]; по-друге, Перелік відомчих класифікаторів інформації з питань митної справи, які використовуються в процесі оформлення митних декларацій та порядок їх ведення визначений наказом Міністерства фінансів України від 29.05.2012 № 623, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 18.06.2012 за № 988/21300 [8]; по-третє, Відомчі класифікатори інформації з питань митної справи, які використовуються в процесі оформлення митних декларацій, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 20.09.2012 № 1011[9].

У свою чергу, Положення про митні декларації затверджено Постановою Кабінету Міністрів України № 450 від 21.05.2012 р. [6]. Відповідно до Положення товари декларуються шляхом подання митному органу:

- митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа;
- або митної декларації М-16;
- або письмової заяви за формою згідно з додатком 1;
- або митної декларації для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних із здійсненням підприємницької діяльності;
- або іншого документа, відповідно до законодавства може використовуватися замість митної декларації.

Електронна митна декларація складається з полів електронного документа, відповідні формам митних декларацій на паперовому носії, і завіряється ЕЦП особи, яка склала декларацію.

Встановлено, що формат електронної копії митної декларації на паперовому носії, електронної митної декларації, інших електронних документів, необхідних для здійснення митного контролю та оформлення, кодування, засоби пересилання визначені Державною митною службою України (далі - ДМСУ).

Відповідно до Положення про митні декларації електронна митна декларація вважається оформленою за наявності внесеної до неї посадовою особою митного органу, яка завершила митне оформлення, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відмітки про завершення митного оформлення та посвідчення такої декларації електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення. Оформлена електронна митна декларація за допомогою автоматизованої системи митного оформлення перетворюється на візуальне форму, придатну для сприйняття її змісту людиною, у форматі, що робить неможливим надалі внесення до неї змін, засвідчується ЕЦП посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, і направляється декларанту або уповноваженій ним особі.

Законодавством встановлено, що внесення змін до представлену митному органу електронну митну декларацію здійснюється шляхом її відкриття. Так, заява декларанта або уповноваженої ним особи про відкриття електронної митної декларації направляється декларантом митному органу в складі засвідченого ЕЦП електронного повідомлення.

Визнання митної декларації недійсною здійснюється посадовими особами митного органу шляхом внесення відповідних записів і відміток у митній декларації на паперовому носії та її електронної копії або електронної митної декларації.

При здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа факт виконання окремих митних формальностей підтверджується шляхом внесення посадовою особою митного органу, яка виконала таку формальність, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відповідної відмітки в електронній митній декларації або електронної копії митної декларації, поданої на паперовому носії.

Автоматизована система митного оформлення входить до складу Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України, що функціонує відповідно до положення, що затверджується Мінфіном

Як зазначалося вище, Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 серпня 2012 року № 1360/21672) [7].

Згідно з названням Порядком електронна митна декларація і електронні документи формуються декларантом відповідно до законодавства України. Для підтвердження електронної декларації та електронних документів декларантом, а також посадовими особами митних органів при виконанні митних формальностей застосовуються надійні засоби ЕЦП з використанням посиленого сертифіката відкритого ключа.

Електронні документи та декларація передаються за допомогою засобів інформаційних технологій у складі електронного повідомлення, засвідченого ЕЦП декларанта, з електронної адреси, визначеного для передачі таких електронних документів митним органам і отримання зворотної інформації від митних органів, на електронні адреси, визначені митною службою України для отримання таких повідомлень.

Перевірка електронної декларації та документів проводиться з використанням автоматизованої системи митного оформлення (АСТО) в автоматичному режимі в порядку черговості їх надходження. АСТО в автоматичному режимі пересилає електронну декларацію і документи до відповідного підрозділу митного оформлення митного органу для отримання посадовою особою, яка згідно з функціональними обов'язками здійснює розподіл електронних декларацій між посадовими особами митного органу для виконання митних формальностей.

При виконанні митних формальностей по електронній митній декларації декларанту за допомогою АСТО направляється інформація про:

- отриманні митним органом електронної декларації у складі електронного повідомлення, засвідченого ЕЦП декларанта;
- результаті проведення Формат-логічного контролю правильності заповнення граф електронної декларації;
- занесенні електронної митної декларації в єдину автоматизовану інформаційну систему митних органів України (ЕАІС);
- реєстраційному номері, присвоєному електронної декларації;
- прийнятті електронної декларації митним органом для оформлення;
- відмову в прийнятті електронної декларації до оформлення;
- необхідності надання додаткових документів;
- необхідності пред'явлення товарів, транспортних засобів комерційного

призначення для митного огляду;

- відмову в митному оформленні товарів, задекларованих по електронній декларації;

- завершення митного оформлення товарів за електронною декларації.

Оформлена електронна митна декларація, за якою здійснено випуск товарів у заявлений митний режим, перетворюється у візуальну форму, придатну для сприйняття її змісту людиною, у форматі Xps, засвідчується ЕЦП посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, і направляється декларанту. В інших випадках оформлена електронна декларація засвідчується ЕЦП посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення, і направляється декларанту в іншому форматі, встановленому відповідно до пункту 13 Положення про митні декларації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450.

Слід приділити окрему увагу правовому статусу осіб, які можуть подавати електронні митні декларації. Так, проаналізувавши нормативно-правові акти з питань митної справи, зокрема, Митним кодексом України, Положенням про митну декларацію, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 450, зазначимо, що обмеження щодо надання митному органу електронної митної декларації не встановлені.

Декларування товарів з поданням митному органу електронною митною декларації доступно всім підприємствам, що знаходяться на обліку в митних органах та посадові особи яких мають засоби електронного цифрового підпису. Порядок обліку осіб, які здійснюють операції з товарами та Порядок заповнення граф картки обліку особи, яка здійснює операції з товарами, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 634, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16.08.2012 за № 1381/21693 «Про встановлення порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами»[10].

На сьогоднішній день законодавством України врегульовано вимоги, що пред'являються до програмного забезпечення при електронному декларуванні. Так, Наказом ДМСУ від 01.03.2013 № 61 згідно з пунктом 13 Положення про митні декларації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 450 (із змінами), та з метою стандартизації процесу обміну електронною інформацією про надання фінансових гарантій митним органам затверджені специфікації форматів електронних повідомлень. У тому числі і специфікація форматів електронних повідомлень автоматизованої системи митного оформлення програмно-інформаційного комплексу «Інспектор – 2006» для електронного декларування на рівні декларант - митний орган.

Згідно названої специфікації електронні повідомлення, використовувані для електронного декларування, передаються у вигляді файлів-пакетів, які є архівами формату zip і мають розширення imfx.

Архів повинен містити такі файли: 1) Конверт, який має фіксоване назва envelope.xml; 2) Тема повідомлення (пакет документів); 3) Електронні документи (далі - ЕД); 4) Зовнішні підпису (при використанні зовнішньої підпису). Зазначені файли формуються у форматі xml в кодуванні 1251 або Unicode. Формат конверта, формат заголовка повідомлення наведені в додатку до специфікації. Тема повідомлення підписується електронним цифровим підписом.

Формат ЕД визначається типом документа. Формати підтвердження про одержання електронного повідомлення, повідомлення про обробку ЕД, протоколу форматно-логічного контролю ЕД наведені в додатках до специфікації. Кожен ЕД підписується електронним цифровим підписом. Допускається накладення як внутрішніх, так і зовнішніх ЕЦП.

Таким чином, процедура електронного декларування товарів є попередньою операцією, яка покликана сприяти прискоренню митного оформлення товарів і транспортних засобів, а також здійсненню передбачених Митним кодексом України митних процедур. Електронне декларування - здійснення декларування, митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів з використанням електронної ВМД та інших електронних документів. Можна назвати наступні етапи (кроки) з підготовки підприємства до електронного декларування товарів. По-перше, слід ознайомитися із вимогами законодавства України, що встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу [4], визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису [5], а також з вищезгаданим Порядком виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 631 [7]. По-друге, потрібно укласти договір із митною службою про надання посадовим особам митних органів права безперешкодного доступу до фінансових і банківських документів підприємства. По-третє, слід звернутися до митної служби із заявою на включення в реєстр підприємств, допущених до електронного декларування. По-четверте, - придбати у відповідних фірм-розробників спеціалізоване програмне забезпечення, яке дозволяє виготовляти електронні вантажні митні декларації та інших електронних документів в форматі електронного декларування. По-п'яте, потрібно придбати в акредитованому центрі сертифікації ключів електронний ключ, яким буде здійснюватися електронний цифровий підпис документів. По-шосте, слід облаштувати автоматизоване робоче місце, яке повинно мати підключення до мережі Інтернет та мати власну поштову скриньку, з якої будуть відправлятися повідомлення до митної служби та прийматися від неї зворотні повідомлення. І, нарешті, по-сьоме, за допомогою програмного забезпечення, зазначеного в пункті 4 та з урахуванням порядку підготовки та здійснення процедур електронного декларування, потрібно провести спочатку тестове відправлення ЕВМД та ЕД. У разі вдалого завершення проходження тестових повідомлень – перехід на постійне оформлення ЕВМД.

Висновки. Безумовно, застосування електронної форми митного декларування товарів має велике майбутнє і хороші перспективи розвитку. Істотна частина робочого часу посадової особи митного органу, що здійснює митне оформлення, пішов на повідомлення та узгодження з профільними структурними підрозділами. Приведення всього бюрократичного механізму до електронного знаменника і автоматизація технічних процесів дозволить більше часу приділяти ретельній перевірці документів та відомостей, представлених при митному оформленні. Однак, слід констатувати, що матеріальні витрати з організації підключення інформаційної системи та витрати у процесі інформаційної взаємодії покладені на заявника.

Наприкінці зазначимо, що вдосконалення системи електронного деклару-

вання має досягатися шляхом створення програмних засобів і технічних продуктів, що дозволяють мінімальними витратами для кінцевого користувача підключитися до системи електронного декларування. Допоможе також уникнути додаткових бюрократичних зволікань отримання митними органами безпосереднього доступу до баз даних дозвільних документів, виданих контролюючими органами: можливість перевірити справжність відомостей у наданому при декларуванні дозвільному документі, безпосередньо запитавши контролюючий орган, який видав дозвільний документ, дозволить звести до мінімуму випадки, що вимагають подання паперового носія.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рамочные стандарты безопасности и облегчения мировой торговли : июнь, 2005 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua/juritprof>
2. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973 року // Офіційний вісник України. — 2011. — № 18. — Ст. 727.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>
4. Про електронні документи та електронний документообіг Закон України від 22.05.2003 № 851-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36. — Ст. 275.
5. Про електронний цифровий підпис: Закон України № 852-IV від 22.05.2003 // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 36. — Ст. 276.
6. Положення про митні декларації: постанова Кабінету Міністрів України № 450 від 21.05.2012 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF>
7. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 631. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12>
8. Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення: наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2012 № 623, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 18.06.2012 за № 988/21300. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12>
9. Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій: наказ Міністерства фінансів України від 20.09.2012 р. № 1011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/62422.html>
10. Про встановлення порядку обліку осіб, які здійснюють операції з товарами: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 634, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 16.08.2012 р. за № 1381/21693. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1381-12>
11. Информационные технологии: учебн. пособие / отв. ред. Н.В. Максимов. — М., 2004. — 360 с.
12. Малышенко Ю.В., Федоров В.В. Информационные таможенные технологии: учебн. — В 2-х ч. — М.: Российская таможенная академия, 2007. — Ч. 1. — 348 с.
13. Полешко А Проблема правового забезпечення адміністративної реформи в Україні // Право України. — 2002. — № 12. — С. 43 - 50.